

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פָּרַק שְׁלִישִׁי - מכתב ממרן הרב קניבסקי

פָּרַק שְׁלִישִׁי

קטע מתוך מכתב מרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל.

נביא קטע מתוך מכתבו של מרן הגאון רבי יעקב ישראל
קניבסקי זצ"ל, בעל מחבר ספרי קהלות יעקב, שאף הוא
מדבר על היסודות שעליהן נבנה הבית. ואלה דבריו:

"אמרו חז"ל בביבמות [ס"ב ע"ב]: תנו רבנן, האהב את אשתו
כגופו, והמכבדה יותר מגופו וכו', עליו הכתוב אומר "וידעת
כי שלום אהלך". וברור שאין פונת חז"ל לאהב אשתו מצד
אהבה הטבעית לנשים, אלא לאהבה מסוג אהבת חברים.
כי היא חברתו ואשת בריתו, ויש להם ענינים משתפים,
וכל אחד מסייע ונסתיע זה מזה. וכן האהבה מצד הכרת
טובה, שיציר בדעתו אלו לא היה משיג אשה בשום אופן,
והיה נשאר גלמוד, כמה צער למכאוביו היה לו מזה, ועל
ידי אשתו הוא מסדר בהחיים שלו. וענין הכרת הטובה
הוא גדול לאין שעור. ובחז"ל במשנת רבי אליעזר פָּרַק ז'
אמרו: שכל הכופר בטובתו של חברו לסוף כופר בטובתו
של קונו. ועין שם שהחמירו מאד בזה. ועל אהבה כזו חייבו
חז"ל, ואהבה זו אינו ממדת התאנה כלל, רק מאחת המדות
הטובות שמחייבים בזה. ולכונה זו כשמשתדלים לשמחה

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פרק שלישי - מאמר א

בשעת החבור ולפניה ולאחריה, אין זו מגנה חס ושלום, רק מצוה, ואפלו אלו לא היה משעבד לזה, וכל שכן כשמשעבד לזה על פי דין". עד כאן לשון המכתב. גשתדל לבאר את דבריו בעזרת ה'.

מאמר א.

יסודות האהבה

"ויברור שאין פונת חז"ל לאהב אשתו מצד אהבה טבעית לנשים, אלא מסוג אהבת חברים" וכו'. הקדוש ברוך הוא ברב רחמיו הטביע באדם דתפים ותשוקות לכל הפעלות שחיייו תלויים בהם. יש לו דתף לאכל - הוא רעב, ויש לו גם תשוקה לאכל, פי האכל הוא טעים בכל מיני טעמים. יש לאדם דתף לישן - הוא עיף, ושנתו היא גם מתוקה וערבה לו. אלו היה צריך לעשות את הפעלות האלה רק מצד הכנת השכל, שהן נחוצות לקיום החיים, היו רב בני אדם מתים מתת תזונה וחסר שנה.

עבודת ה' יתברך דורשת מן האדם לעדן דתפים ותשוקות אלה, ולהכניס אותם למעגל של עבודת ה' - לאכל ולישן למען היותו בריא לעבודת ה', כפי שנאמר בארץ חיים סימן רל"א, ושמו: "שכל פונותיו יהיו לשם שמים". וכך

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פָּרַק שְׁלִישִׁי - מאמר א

נֹאמַר שֵׁם גַּם עַל הָאֵהָבָה הַטְּבֵעִית לְנָשִׁים, שְׁגַם אוֹתָהּ צָרִיךְ
לְהִכְנִיס לְמַעְגַל שֶׁל עֲבוֹדַת ה'.

בְּמִכְתָּבוֹ לְעֵיל מְסֻבֵּר וּמְפָרֵט עַל אֵלוֹ מַעְלוֹת צָרִיךְ לְבַסֵּס
אֶת אֵהָבָתוֹ לְאִשְׁתּוֹ. "כִּי הִיא חֲבֵרָתוֹ וְאִשְׁתִּי בְרִיתוֹ, וַיֵּשׁ לָהֶם
עֲנִינִים מְשֻׁתָּפִים, וְכָל אֶחָד מְסִיעַ וְנֹסֵתִיעַ זֶה מִזֶּה". טְפוֹת
הַשְּׁתָּפוֹת הַמְּסֻבֵּר לְעֵיל גַּם בְּמִכְתָּבוֹ שֶׁל מָרֵן הַחֲזוֹן אִישׁ
הוּא יְסוּד לְאֵהָבָה הַדְּדִית, ה' יִתְבָּרֵךְ הַטִּיל עַל אִישׁ וְאִשָּׁה
תְּפִקִּידִים שׁוֹנִים, וְנָתַן לָהֶם תְּכוּנוֹת שׁוֹנוֹת. תְּפִקִּידֵיהֶם
וְתְכוּנוֹתֵיהֶם מְשֻׁלִּימִים זֶה אֶת זֶה - "וְכָל אֶחָד מְסִיעַ וְנֹסֵתִיעַ
זֶה מִזֶּה". "וַיֵּשׁ לָהֶם עֲנִינִים מְשֻׁתָּפִים": הַמְּאַחַד אוֹתָם הִיא
הַמְּטָרָה הַמְּשֻׁתָּפֵת - עֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרֵךְ¹⁰ לְכַנּוֹת בֵּית שֶׁל
תּוֹרָה וְשֶׁל קִיּוֹם מְצוֹת. אִם אֵין מְטָרָה מְשֻׁתָּפֵת זֶה, אֲזַי כָּל
אֶחָד דּוֹרֵשׁ אֶת הָאִינְטֵרְסִים שֶׁלוֹ, אֶת טוֹבָתוֹ הוּא עַד כְּדֵי
דְרִישֵׁת שׁוּוֹי זְכוּיֹת חִיצוֹנִי - "לָמָּה לֹא תַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִי אוֹתוֹ
דְּבַר שְׂאֵנִי עוֹשֶׂה בְּשִׁבְלֶךָ?" וְיִסוּדוֹת הַבֵּית מִתְעַרְעְרִים חֵס
וְשְׁלוֹם.

10. עֵינֵן בְּמַהֲרָ"ל (בְּאֵר הַגּוֹלָה בְּאֵר רַבִּיעִי עֲמוּד פ"ג) זֶהוּ פְרוּשׁ רַז"ל שֶׁמֵּאֲזַי
שֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית ה' יִתְבָּרֵךְ עוֹסֵק לְזוּג זְוִיגִים - שֶׁרַק עֲבוֹדַת ה'
כְּמְטָרָה מְשֻׁתָּפֵת בְּכַחַה לְאֶחָד אֶת הַנְּגוּדִים.

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פרק שלישי - מאמר ב

מאמר ב.

הפְּרַת הַטוֹב

"וְכֵן הָאֵתְהָבָה מֵצַד הַפְּרַת הַטוֹב... וְעִנְיָן הַפְּרַת הַטוֹבָה הוּא גְדוֹל
לְאִין שְׁעוֹר". יסוד גדול שְׁעָלָיו צוֹמַחַת וּמִתְבַּסֶּסֶת הָאֵתְהָבָה
הוּא הַפְּרַת הַטוֹב. זוּהִי אַחַת הַמְדוֹת הַטוֹבוֹת שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ
לְסַגֵּל לְעֲצָמוֹ, הֵן בֵּין אָדָם לְחֵבְרוֹ, וְהֵן בֵּין אָדָם לְמָקוֹם, כְּפִי
שִׁסְבֵּר לְהֵלֵן בְּמִכְתָּב. וְלֹא קָל הוּא קִנְיָן מְדָה זוֹ, כִּי הָאָדָם
מְרַגֵּישׁ שְׂכָכָל שֶׁהוּא מְכִיר טוֹבָה, הוּא גַם "אֲסִיר תּוֹדָה",
הֵינּוּ מִתְחַיֵּב לְתַת תּוֹדָה וּמִשְׁעָבֵד לְמַעֲנִיק לּוֹ טוֹבָה. וּמְכִינּוֹן
שְׂאִין אָדָם רוֹצֵה לְהִתְחַיֵּב וּלְהִשְׁתַּעֲבֵד, הוּא כּוֹפֵר בְּטוֹבָה עַל
יְדֵי כָּל מִינֵי תְרוּצִים וְאַמְתְּלָאוֹת, אוֹ עַל כָּל פְּנִים מְקַטִּין אֶת
הַטוֹבָה שֶׁקִּבְּלָה, כְּלִשׁוֹן רַז"ל "כּוֹפֵה בְּטוֹבָה" (כְּלִשׁוֹן "כּוֹפֵה
עָלָיו כְּלִי"). וְלִפְעָמִים אֶפְלוּ מִחֲזִיר רָעָה תַּחַת טוֹבָה כְּדֵי
לְהַפְּגִין שְׂאִינוֹ מְכִיר בְּטוֹבָה שֶׁקִּבְּלָה.¹¹

אָכֵן מְדַת הַפְּרַת הַטוֹב הִיא, רְאִישִׁית, עָלֵי לְהוֹדוֹת עַל כָּל
הַקָּה הַטוֹבָה וּלְהִחְשִׁיב אוֹתָהּ עַל כָּל פְּרִטְיָהּ. וְשֵׁנִית, לְתַת
תּוֹדָה (לְהוֹדוֹת עַל הָאֵמֶת וְלְתַת תּוֹדָה הֵם מְשַׁרְשׁ אֶחָד)
עַל יְדֵי כָּל מִינֵי בְטוּיִים, וּלְהַרְגִישׁ אֶת עֲצָמֵי קִשׁוֹר בְּקִשְׁרֵי
אֵתְהָבָה אֶל הַמִּיטִיב. רְאִינוּ אֶצְל אַנְשֵׁים גְּדוֹלִים
שֶׁטוֹבָה חֵד פְּעַמִּית שֶׁקִּבְּלוּ לֹא נִשְׁכַּחָה מֵהֵם כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם,

11. אָמַר הַחֵתֶם סוֹפֵר וְצ"ל עַל מִי שֶׁהֲרַע לוֹ - שְׂאִינוֹ זוֹכֵר שְׁעִשִׁיתִי לוֹ
טוֹבָה גְּדוֹלָה, שֶׁעֲבוּרָה מְשַׁלֵּם לוֹ כָּל כֶּף הַרְבֵּה רָעָה.

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פרק שלישי - מאמר ב

ובכל הזדמנות שפגשו את המיטיב, בטאו שוב ושוב את
הפרת הטובה כלפיו.

באמור, דבר ראשון הוא להכיר בהקף הטובה. אמרו רז"ל
[יבמות ס"ג ע"א]: "אשכחה רבי יוסי לאליהו. אמר ליה, כתיב
אעשה לו עזר, במה אשה עוזרתו לאדם? אמר ליה, אדם
מביא חטין, חטין כוסס? פשתן, פשתן לובש? לא נמצאת
מאירה עיניו, ומעמידתו על רגליו". רבי יוסי זכה לגלוי
אליהו (לא פוגשים את אליהו ברחוב באפן מקרי!) אם
זוכים לגלוי אליהו, בודאי יש דברים העומדים ברומו של
עולם שרוצים לשאל אותו. והנה ר' יוסי שאל אותו שאלה
פשוטה, שכל ילד יודע לענות עליה: "אמא מכינה את כל
צרכי הבית". ולכאורה גם תשובת אליהו היא פשוטה: היא
מכינה לבעלה את צרכי האכל והבגוד.

יש לפרש ששאלת ר' יוסי היתה: כשהתורה מיעדת את
האשה עזר כנגד בעלה, ודאי שמתכוונת לדברים רמים
ונשגבים, כגון שהיא עוזרת לו להשיג מדרגות רוחניות
גבוהות בעבודת ה' יתברך. איך מתממש הדבר?

תשובת אליהו היתה שצריך לראות את עזרת האשה בממד
הנכון, ועקר תשובתו היא בסיפא של דבריו: "לא נמצאת
מאירה את עיניו, ומעמידתו על רגליו". לאמר, אכן היא
עוזרת לעלייתו הרוחנית, וממש מאירה את עיניו וכו', על
ידי שהיא מכינה את כל צרכיו, כדי שיוכל להתמסר לתורה

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פרק שלישי - מאמר ב

וְלַעֲבוֹדַת ה' יִתְבָּרַךְ, וְלִמְלֵא אֶת תַּפְקִידוֹ בְּהַצְלָחָה¹³ (אם
הָאִשָּׁה נוֹפֵלֶת לְמִשְׁכַּב חֵס וְשָׁלוֹם, וְכָל עֲנִינֵי הַבַּיִת נוֹפְלִים
עַל הַבַּעַל - יִלְמַד לְהַפִּיר אֶת אֲמָתוֹת הַדְּבָרִים!)

אֲלֵיהוּ לִמַּד אֵיךְ צָרִיךְ לְהַעֲרִיךְ אֶת עֲבוֹדַת הָאִשָּׁה, כְּדֵי
שֶׁנִּדְעַע אֵיךְ לְהַפִּיר לָהּ טוֹבָה. לֹא מִסְפִּיק שֶׁהִכָּרַת טוֹבָה זֶה
הִיא בְּהִכָּרְתוֹ וּבְלִבּוֹ שֶׁל הַבַּעַל, אֲלֵא צָרִיךְ לְבַטֵּא זֹאת בְּפִה
וּבְכַטוּיִים שֶׁל חֶבֶה.

לְאֲמָתוֹ שֶׁל דְּבַר, הַבַּעַת תּוֹדָה וְהִכָּרַת טוֹבָה הֵם מְמַרְיָצִים
גְּדוּלִים לְהוֹסִיף טוֹבוֹת. זֶה מוֹצֵא אֶת בְּטוּיוֹ בְּחַיֵּי מִסְחָר, שֶׁם
מְלַמְדִים אֶת הַזִּנְבָנִים וּמְשַׁרְתֵי הַקֶּהֱל לֹמַר תּוֹדָה לְלִקְוֹחוֹת,
כְּדֵי שֶׁיִּחְזְרוּ לְקִנּוֹת, וְכֵן מְדַפְּסִים עַל סֵלִי הַקִּנְיָה: "תּוֹדָה
וְלִהְתָּרְאוֹת". אִם כֵּן בּוֹדָאֵי זֶה בְּדוּק וּמְנֹסָה שֶׁכְּדָאֵי לְהוֹדוֹת.
אֲמָנָם זֶה חֲשֻׁבוֹן שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, אֲבָל מֵתוֹךְ שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה בָּא
לְשִׁמָּה.

אוֹיֵב הִכָּרַת הַטוֹבָה הִיא הַשְּׂגָרָה, וְהַתְּחוּשָׁה "הֲרֵי כָּל
הַנְּשִׁים עוֹשׂוֹת זֹאת לְבַעֲלֵיהֶן". לְכֵן דְּרוֹשׁ תְּמִיד הַתְּעוֹרְרוֹת
וְהַתְּחִינּוֹת חֲדָשָׁה לְהַפִּיר טוֹבָה לְאִשָּׁה וְלִהְיוֹדוֹת לָהּ עַל כָּל
הַדְּבָרִים הַשְּׂגָרָתִיִּים.¹⁴ הֲרֵי עַקֵּר טְרַחַת הָאִשָּׁה הִיא בַּעֲבוּר

13. יתכן שזוהי אותו ר' יוסי, שאחרי ששמע זאת מפי אליהו, אמר [שבת
קי"ח ע"ב]: "מימי לא קריתי לאשתי - אשתי, אלא ביתי", שלמד
להעריך אותה בממד הנכון.

14. זכורני פאשר ישבתי בבית מו"ר הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר
וצ"ל ביום קנין חס, ואשתו הרבנית ע"ה הביאה לנו שתיה קרה, איך

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פְּרָק שְׁלִישִׁי - מאמר ב

בְּעַל הַבַּיִת. אֶפְלוּ אֱלוֹ הַיְיָנוּ מְקַבְּלִים אֶת הַטּוֹבוֹת דְּרָךְ
אֲנִי, שְׁלֵא בְּמִתְכּוֹן, הַיְיָנוּ מְחִיבִים בְּהַפְרַת טוֹבָה. כִּךְ אֲנוּ
לוֹמְדִים מִמְעֶשֶׂה רַבִּי חַיָּא [יְבָמוֹת ס"ג סוף ע"א]: "רַבִּי חַיָּא הָוָה
קָא מְצַעְרָא לִיהַ דְּבֵיתָהּ. כִּי הָוָה מִשְׁכַּח מִיַּדִּי (רש"י): דְּבַר
הָרְאוּי לָהּ, צִיר לִיהַ בְּסוּדְרִיהַ וּמֵייתִי נִיהַלָהּ. אָמַר לִיהַ
רַב, וְהָא קָא מְצַעְרָא לִיהַ לְמַר. אָמַר לִיהַ, דֵּינּוּ שְׁמַגְדְּלוֹת
אֶת בְּנֵינוּ, וּמְצִילוֹת אוֹתָנוּ מִן הַחֲטָא". כְּשֶׁהֲלַךְ רַבִּי חַיָּא
בְּרַחוּב, כְּבָר חָשַׁב אִיךְ יָכוֹל הוּא לְבַטֵּא אֶת הַפְּרַת הַטּוֹבָה
לְאִשְׁתּוֹ. אֶת הַחֲפִץ שְׁקָנָה בְּעִבּוּרָה עָטַף בְּסוּדְרוֹ - הֵבִיא לָהּ
בְּצוּרָה מְכַבֶּדֶת. הוּא לֹא הִזְכִּיר שְׁמִכִּיר לָהּ טוֹבָה בְּעִבּוּר
שְׁמִכִּינָה לוֹ אֶת הָאֶכֶל וְכוּ', כַּנֶּרְאָה שְׁזָאת לֹא עָשְׂתָה לוֹ.
וְהָרִי מַה שְׁמַגְדְּלוֹת אֶת הַבָּנִים - עָשְׂתָה בְּשִׁבִיל עֲצָמָה,
בְּשִׁבִיל הַבָּנִים שְׁלָהּ. וּמַה שְׁמַצִּילָהּ אוֹתוֹ מִהַחֲטָא - זֶהוּ דְּבַר
שְׁנַעְשָׂה מִמֶּילָא, כִּיּוֹן שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ. מִלְּמָדִים אוֹתָנוּ רַז"ל
שְׁעַל כָּל טוֹבָה שְׁמַקְבְּלִים צְרִיךְ לְהַפִּיר טוֹבָה, גַּם כַּאֲשֶׁר
הַמֵּיטִיב לֹא הִתְכּוֹן כָּלֵל לַעֲשׂוֹת לָנוּ טוֹבָה, וְכַאֲשֶׁר יֵשׁ עָלָיו
טְעָנוֹת רַבּוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, אִיךְ יִתְקַבְּלוּ הַפְּעוֹת הַתּוֹדָה הַתְּדִירִים אֲצִל
הָאִשָּׁה, הָאִם זֶה לֹא יֵרָאֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמַגְזֵם? גִּדְעָ נָא שְׂאִין
אָדָם מִתְעַיֵף מִלְּקַבֵּל תּוֹדָה, אוֹלֵי מִתְעַיֵף מִלְּתַת תּוֹדָה.

מו"ר הוֹדָה לָהּ בְּחִיוֹךְ גִּלְבָּב עַל פְּנֵיו וּבִפְהַ מְלֵא: "אֲנִי מוֹדָה לָךְ מְאֹד",
כֵּאלוֹ שְׁעָשְׂתָה בְּשִׁבִילוֹ דְּבַר יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל, וְלֹא מִשְׁהוּ מוֹכֵן מֵאֲלִיו.

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פָּרַק שְׁלִישִׁי - מאמר ג

וְדַאי שְׁצַרִיךְ לְמִצָּא אֶת הַבְּטוּיִים הַנְּאֻתִים, וְלֹא לְהִסְתַּפֵּק
בְּמִלְמוּלֵי תוֹדָה שְׁגָרְתִּים.

מאמר ג.

אוֹתָן הַמַּעֲלוֹת שְׁצַרִיךְ לְהַנְהִיגַת הַבֵּית הַזֶּה הַמַּעֲלוֹת הַיְסוּדִיּוֹת לְעִבּוּדַת ה'

"וְעֵינֵינוּ הַפֶּרֶת הַטּוֹבָה הוּא גְדוּל לְאִין שְׁעוּר, וּבְחִז"ל בְּמִשְׁנַת
רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר¹⁵ פָּרַק ז' אָמְרוּ: שְׁכַל הַכּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ,
לְבִסּוֹף כּוֹפֵר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל קוֹנּוֹ. וְעֵינֵינוּ שָׁם שֶׁהַחֲמִירוֹ מְאֹד בְּזָה."
שָׁם מְבֹאֵר שֶׁשָׂרֵשׁ רַב חֲטָאֵי עִם יִשְׂרָאֵל הָיוּ עַל יְדֵי כְּפִירַת
טוֹבָה, וְשֶׁהַפֶּרֶת טוֹבָה הוּא הַיְסוּד לְעִבּוּדַת ה' יְתַבְּרֶךָ, עֵינֵינוּ
שָׁם.

הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת שְׁאֵדָם צָרִיךְ לְסַגֵּל לְעַצְמוֹ בִּיחָס שְׁבִין אִישׁ
לְאִשְׁתּוֹ הֵן הֵן אוֹתָן הַמַּדּוֹת שֶׁהוּא זְקוּק לָהֶן בְּעִבּוּדָה שְׁבִינוּ
לְבִין קוֹנּוֹ. כְּכֹל שְׁאֵנוּ מְשַׁתְּדָלִים לֹא לְקַבֵּל אֶת הַטּוֹבוֹת
מִנְשׁוֹתֵינוּ בְּשִׁגְרַתֵּינוּ כְּדָבָר הַמוּבָן מֵאֵלֵינוּ, כִּי נִפְקַח גַּם
עֵינֵינוּ לְרֵאוֹת כָּל הַטּוֹבוֹת הַיּוֹמִיּוֹת הַגְּדוּלוֹת וְהַקְּטָנוֹת,
שְׁאֵנוּ מְקַבְּלִים מֵאֵת ה' יְתַבְּרֶךָ. אִם כֵּן, אָנוּ מְקַבְּלִים מִמֶּד

15. אִין זֶה סֵפֶר פָּרְקֵי דְרַבֵּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא חֲבוּר אַחַר מֵאֵת רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר
הַגְּדוּל.

הרב חיים פרידלנדר
קונטרס וידעת כי שלום אהלך
פרק שלישי - מאמר ד

חדש של הסתכלות על כל השקעה של מאמץ ברכישת
ושפור מדות טובות למען יסוד ושלמות הבית - אלה המדות
הן הן המשמשות אותנו גם בעבודתנו את ה' יתברך!

מאמר ד.

אהבה לאשתו - מהמדות הטובות

"ועל אהבה כזו (שגובעת מהשתפות ומהפרת טובה) חיבו
תו"ל. אהבה זו אינה ממדת התאוה כלל, רק מאחת המדות
הטובות שמחייבים בזה" וכו'. רז"ל חיבו אותנו להיות "אוהב
את אשתו כגופו". החיוב הוא לפתח את היסודות שמהם
צומחת אהבה מצדנת זו, שהיא כלה מעלה וממדות הטובות,
והיא פונת היצירה - השתדלות להתאחדות (כלשון מרן
החזו"א). ביחוד בשנה הראשונה צריך לעבד על פתוח
הזיקה הנכונה לרעייתו. כבכל מעלה ומדה טובה, זו עבודה
הדורשת שימת לב וזמן. יש בהתפתחות זו מעלות ומורדות,
ואי אפשר לצפות לתוצאות מהירות.

גם את זה לעמת זה - זה גיהנם וגן עדן. כמה ביניהם -
טפח [קהלת רבה פ"א]. מאמר זה כחו יפה ביחוד ליחס בין
איש לאשתו. אם משאירים את הכל לטבע - יתפתח גיהנם,
ואם מרוממים את היחס לעבודה של מדות טובות - יוצרים
גן עדן.